

Αξιολόγηση του γλωσσικού ‘λάθους’ από φοιτητές/τριες της Φιλολογίας, με χρήση της ράβδου V&V

Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
pekavou@helit.duth.gr

Abstract

The notion of the lexical error is especially difficult to pinpoint and define mainly because it lies within a rather fuzzy area, between ‘right’ and ‘wrong’, and no absolute compliance among users should be expected concerning the existence of an error and its actual gravity. Things become even worse in cases of lexical doublets (Fergusson 1959), such as ‘στις μία η ώρα /στη μία η ώρα’, ‘αθλητίατρος/αθλίατρος’ etc. In this piece of research future teachers of Greek evaluate specific lexical doublets through the prism of fuzzy set theory and via the V&V bar.

Keywords: V&V bar, fuzzy sets theory, lexical doublets, bipole, error/mistake

1 Εισαγωγή

Σε πολλές εκφάνσεις της καθημερινής μας ζωής ανιχνεύονται ‘λάθη’ κυρίως επειδή υπάρχουν εγγενώς και αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της: από τη λάθος κίνηση, που μπορεί να καταλήξει σε ατύχημα, τη λάθος λέξη που μπορεί να οδηγήσει σε παρεξήγηση, τη λάθος δοσολογία που θα καταστρέψει το φαγητό ή το γλυκό, που όμως μπορεί και να δημιουργήσει ένα καινούργιο, ίσως και καλύτερο, μέχρι τη λάθος απόφαση στο δικαστήριο που μπορεί να στείλει έναν αθώο στη φυλακή, ή το λάθος στα Μαθηματικά όπου όμως αποτελεί εγγενές στοιχείο της αποδεικτικής διαδικασίας και δεν μπορεί να αποφευχθεί.

Κατά συνέπεια, επειδή το λάθος αφορά κάθε μας ενέργεια, κάθε εκδήλωση της ζωής μας, πρέπει να συγκεκριμενοποιήσουμε ότι στην παρούσα έρευνα εστιάζουμε στο γλωσσικό λάθος. Στην καθημερινή μας επικοινωνία ο χαρακτηρισμός μιας λέξης ως ‘λάθος’ είναι πολύ συνηθισμένη. Μάλιστα υπάρχουν ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης που σκοπό αποκλειστικό έχουν τη λαθροθηρία. Πώς ορίζεται όμως το γλωσσικό λάθος; Ως γλωσσικό λάθος, λοιπόν, θα μπορούσε να θεωρηθεί κάθε απόκλιση από τη γλωσσική νόρμα, η οποία έχει τη θέση του προτύπου και περιβάλλεται από το κύρος του κανόνα, πάντα μέσα στο πλαίσιο μιας γλωσσικής κοινότητας.

2 Θεωρητικό υπόβαθρο

Όπως προτείνεται στα «Ανοιχτά ακαδημαϊκά μαθήματα του ΑΠΘ» (PDF<https://opencourses.auth.gr>), ένας τρόπος να εξετάσουμε τα γλωσσικά λάθη είναι να τα εντάξουμε σε γενικές κατηγορίες:

1. Λάθη που αφορούν το γλωσσικό σύστημα και συγκεκριμένα λάθη α) στο φωνητικό/ φωνολογικό επίπεδο: π.χ. η προφορά της λέξης ποιότητα ως /'pɔtita/, β) λάθη στο μορφολογικό επίπεδο, π.χ. του επιφανή αντί του επιφανούς, γ) λάθη στο συντακτικό επίπεδο: π.χ. ‘μετά μεσημβρίας’ αντί του ορθού ‘μετά μεσημβρία(ν)’, δ) λάθη στο σημασιολογικό επίπεδο: π.χ. η χρήση της λέξης ευάριθμος με τη σημασία

‘πολύαριθμος’, ‘πολύς στον αριθμό’ αντί της κανονικής σημασίας, ‘εύκολος να αριθμηθεί’ ε) λάθη στο λεξιλογικό επίπεδο: π.χ. απαγοητεύω αντί απογοητεύω. Τα λάθη αυτά, σύμφωνα με τη Νικηφορίδου (2001), δεν προκύπτουν ανατιολόγητα επειδή βρίσκονται στη βάση του μηχανισμού που προκαλεί τη γλωσσική εξέλιξη. Κι αυτό γιατί το μεγαλύτερο μέρος των γλωσσικών μορφών που αποτελούν σε μια συγκεκριμένη περίοδο τον κανόνα, ξεκίνησαν ως γλωσσικά λάθη, στη συνέχεια συνυπήρξαν με τις παλιότερες παγιωμένες μορφές ώσπου τελικά υπερίσχυσαν. Με αυτή την έννοια, θα μπορούσαμε να δούμε πολλά λάθη ως πρώιμους μάρτυρες επερχόμενων γλωσσικών αλλαγών. Για αυτό ο Χριστίδης (1987) θεωρεί την καταστροφολογία που αναπτύσσεται από διάφορους γλωσσαμύνητες ως μια ανιστόρητη στάση απέναντι στη γλώσσα.

2. Λάθη που αφορούν τη χρήση της γλώσσας κυρίως στον προφορικό λόγο και αφορά την ποιητική λειτουργία της ομιλίας ή το register. Ένα τέτοιο λάθος δεν είναι απαραίτητα γραμματικό αλλά επικοινωνιακό, όπως χρήση λαϊκού λόγου σε επιστημονικό συνέδριο, ή χρήση ιδιολεκτών μη κατανοητών στους μαθητές μέσα στο μάθημα, ή ενικού αριθμού εκεί που απαιτείται πληθυντικός ευγενείας. Με άλλα λόγια έχουμε την εμπλοκή του κοινωνικού παράγοντα.

3. Λάθη που αφορούν τη γραπτή μορφή της γλώσσας και κυρίως ορθογραφικά λάθη, στα οποία έχει επικεντρωθεί ένα πολύ μεγάλο μέρος της γλωσσικής διδασκαλίας και των οποίων ο χαρακτήρας συχνά υπερτονίζεται.

Τι εννοούμε όμως όταν λέμε ‘σωστό/ορθό’ και τι όταν λέμε ‘λάθος’ και συγκεκριμένα στη γλώσσα;

Έστω ότι ‘σωστό’ θεωρούμε μια τυποποιημένη γλωσσική μορφή η οποία έχει αποκρυσταλλωθεί μέσα από τις διαδικασίες της κωδικοποίησης στις γραμματικές και τα λεξικά μιας γλώσσας, άρα περιβάλλεται από το κύρος του κανόνα. Το τι θεωρείται σωστό κάθε φορά αποφασίζεται από ποικίλους παράγοντες. Γιατί το σωστό δεν είναι το ίδιο διαχρονικά και διατοπικά μιας και αλλάζει μαζί με τη γλώσσα. Μόνο όταν μια γλώσσα παύει ν’ αλλάζει λόγω θανάτου και του τελευταίου φυσικού ομιλητή/τριας, μπορεί να παγιωθεί κατά κάποιον τρόπο και το σωστό, μιας και δεν υπάρχει περίπτωση ν’ αλλάξει, όπως συμβαίνει με τις κλασικές γλώσσες, Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά. Φυσικά, κάτι ανάλογο δεν συμβαίνει με τις ομιλούμενες γλώσσες όπως είναι η νεοελληνική κοινή, οι οποίες μεταβάλλονται διαρκώς ανάλογα με τις συνθήκες και όπου το λάθος και το σωστό δεν έχουν απόλυτη σταθερότητα σε όλα τα επίπεδα, φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό.

2.1 Η Γραμματική ως ένα φωτογραφικό άλμπουμ

Η γλώσσα είναι αεικίνητη και διαρκώς μεταβαλλόμενη και ένας κανόνας δεν είναι παρά μία στιγμιαία φωτογραφία ενός συγκεκριμένου γεγονότος. Επιπλέον, αν και κάποιοι άλλοι φωτογράφισαν τη στιγμή εκείνη σε κάποιες άλλες όμως συνθήκες, πχ νεαρότερους ομιλητές, ή σε κάποια άλλη περιοχή της χώρας, το πιθανότερο είναι να έχουν συλλάβει κάποια διαφορετικά στοιχεία, να έχουν δηλαδή μια διαφορετική φωτογραφία του ιδίου γεγονότος. Τώρα πρέπει να επιλεγεί η καλύτερη «φωτογραφία», αυτή δηλαδή που αποδίδει την όσο το δυνατόν πιστότερη, πιο ολοκληρωμένη λειτουργία του συγκεκριμένου γλωσσικού γεγονότος και να δημοσιευτεί, μαζί με άλλες ανάλογες διαφορετικών γεγονότων, σε ένα άλμπουμ, μια γραμματική δηλαδή, και να γίνει γνωστή στο κοινό-ομιλητές/τριες της συγκεκριμένης γλώσσας. Ωσπου όμως να κυκλοφορήσει το άλμπουμ-γραμματική, πολλά έχουν αλλάξει. Όπως παρατηρεί ο Σετάτος (1991: 30-31): «Έτσι, αναπόφευκτη είναι μια διαρκής διάσταση ανάμεσα σ’ αυτά που χρησιμοποιεί η γλωσσική κοινότητα ζωντανά

και σ' αυτό που προτείνουν οι γραμματικές και τα λεξικά, τα οποία συντάχθηκαν σε μια προηγούμενη περίοδο και σε διαφορετικές συνθήκες».

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι γλωσσολόγοι καταβάλλουν τεράστιες προσπάθειες προκειμένου να πείσουν εκπαιδευτικούς και γονείς ότι τα λάθη είναι αναμενόμενα τόσο στη διαδικασία της γλωσσικής κατάρτησης όσο και της εκμάθησης.

Κι αυτή είναι η ισχυρότερη αιτία της προσπάθειας απενεχοποίησης του 'λάθους', όταν αυτό αφορά μεγάλες ομάδες χρηστών, καθώς μπορεί να αποτελεί είτε γλωσσική ποικιλία, είτε ένδειξη πιθανής μελλοντικής αλλαγής.

Προφανώς, θα μπορούσε κανείς να αντιτάξει το επιχείρημα ότι δουλειά των δασκάλων είναι να διδάσκουν το μοναδικό 'σωστό' και ότι αυτό απαιτούν από μας οι μαθητές μας (και οι γονείς τους!). Όμως πρέπει όλοι/ες οι εμπλεκόμενοι/ες στη διαδικασία της μάθησης να συνειδητοποιήσουμε ότι το λάθος είναι μια καθημερινή πραγματικότητα κι όχι μόνο στη γλώσσα και ότι η γενική αρχή 'μαθαίνω από τα λάθη μου' είναι διαχρονική και διατοπική παραδοχή.

Οπωσδήποτε δεν ευαγγελίζομαι την απόλυτη και άκριτη παραδοχή οποιουδήποτε γλωσσικού εκφωνήματος ως ορθού, τουλάχιστον όχι πριν ελεγχθούν όλες οι συνθήκες. Αντιθέτως, ανήκω σε αυτούς που πιστεύουν ότι ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να ακολουθεί τους εκάστοτε κανόνες, ιδιαίτερα στις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης και κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας καθώς χρειάζονται έναν μικρό αριθμό κανόνων για να βασιστούν. Αυτές οι κατηγορίες χρειάζονται τη μία και ορθή απάντηση από τον/τηνεκπαιδευτικό. Αυτό που κυρίως θέλω να τονίσω είναι πώς οι εν ενεργεία αλλά και οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί μπορούν να χειριστούν περιπτώσεις όπως αυτές που ο Fergusson (1959:334) ονομάζει 'lexical doublets', λεξιλογικές διπλοτυπίες.

2.2 Περί ασάφειας. Ασαφή σύνολα

Η έλλειψη σταθερών ορίων μεταξύ σωστού/λάθους που μόλις είδαμε ακροθιγώς, αυτή η ασάφεια είναι μια ολόκληρη περιοχή που στη φυσική και στα μαθηματικά επίσης ονομάζεται *ασάφεια/fuzziness* και έχει πίσω της μια ολόκληρη μαθηματική θεωρία, αυτή των ασαφών συνόλων. Αυτός ο ραγδαία αναπτυσσόμενος κλάδος των μαθηματικών έλκει στην πραγματικότητα την καταγωγή του από τη γλωσσολογία. Ο θεμελιωτής της θεωρίας, ο Zadeh (1965), ήθελε να εκφράσει την 'ιδιότητα του μέλους' (membership) όταν αυτή δεν διακρίνεται από ένα σαφές 'ναι' ή 'όχι' αλλά έχει μία συνέχεια.

Ειδικότερα στη γλώσσα, εμφανίζονται τέτοιες καταστάσεις, για να μην πούμε ότι αποκλειστικά έχουμε τέτοιες περιπτώσεις, γι' αυτό και ο ίδιος ο Zadeh (1975) επισημαίνει ότι θέλει να παραστήσει με μαθηματικό τρόπο γλωσσολογικές παραμέτρους. Ας δούμε λοιπόν το παράδειγμα.

Appearance =

{*beautiful, pretty, cute, handsome, attractive, not beautiful, very pretty, very handsome, quite pretty, quite handsome, fairly handsome, not very attractive, not very unattractive, ...*}» (Zadeh 1975:202).

Η παράσταση αυτού του συνόλου σε μια διάταξη παρουσιάζει τεράστιες δυσκολίες ακόμη και για τέλειους γνώστες της γλώσσας. Επομένως προκύπτει μεγαλύτερη ασάφεια και δυσκολία κατάταξης, σε μια αύξουσα ή φθίνουσα σειρά και καθίσταται αδύνατη η ισοϋψής τοποθέτηση των εννοιών σε μια κλίμακα όπως απαιτείται, πχ, στη χρήση ενός ερωτηματολογίου. Ποιο θα βάλουμε πιο μπροστά; Ποιο δείχνει το πιο όμορφο; Δύσκολο να συμφωνήσουμε. Επιπλέον, μπορεί να

επηρεασθεί και από τις διάφορες διαστάσεις ποικιλότητας, όπως *χρόνος, τόπος, ηλικία, φύλο, κοινωνικό στάτους* των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα.

Η εισαγωγή των ασαφών συνόλων πιστεύω ότι θα μπορούσε να συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό, τουλάχιστον στην ερμηνεία αυτής της δυσκολίας. Ακόμη, δεδομένου ότι τα κριτήρια δεν είναι ενδογλωσσικά αλλά κυρίως εξωγλωσσικά, ένα τέτοιο ζήτημα ξεφεύγει από το αυστηρά γλωσσολογικό πλαίσιο και μπορεί να μελετηθεί μέσω διαφορετικών επιστημών, συμπεριλαμβανομένων και των μαθηματικών.

2.2.1 Κλίμακες Likert

Οι κύριες φάσεις μιας εμπειρικής έρευνας συνήθως είναι τρεις: (α) σχεδιασμός, (β) υλοποίηση, (γ) επεξεργασία. Τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται στα ερωτηματολόγια είναι κατά κανόνα οι κλίμακες Likert.

1ο και 2ο στάδιο: σχεδιασμός και συμπλήρωση ερωτηματολογίων

Η κλιμακοποίηση μιας μεταβλητής εξαρτάται τόσο από τη φύση της όσο και από την κρίση του/της ερευνητή/τριας. Ασφαλώς κυριαρχούν κάποιες κλίμακες, όπως η πεντάβαθμη κλίμακα Likert με κατηγορίες όπως: 'Συμφωνώ απόλυτα', 'Συμφωνώ', 'Αδιάφορος ή Αναποφάσιτος', 'Διαφωνώ' και 'Διαφωνώ απόλυτα'.

Όμως υπάρχουν εγγενώς προβλήματα όπως:

(i) Το εύρος της κλίμακας αποτελεί απόφαση του ερευνητή. Με άλλα λόγια δεν είναι σταθερή η διαμέριση, το εύρος της κλίμακας και σε κάθε περίπτωση η εκτίμηση της 'μονάδας' είναι ένα πρόβλημα.

(ii) Κατόπιν έχουμε τον περαιτέρω καθορισμό και επεξήγηση των λεπτών διαφορών μεταξύ των διαφορετικών υποδιαίρέσεων της κλίμακας προκειμένου να καταστούν σαφή στους/στις ερωτώμενους/ες, ιδιαίτερα στους λιγότερο έμπειρους. Για παράδειγμα, το 'αρκετά καλός' δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι γίνεται το ίδιο αντιληπτό από διαφορετικούς ερωτώμενους. Κάποιοι ίσως το θεωρήσουν λιγότερο από το 'καλός' ενώ κάποιοι άλλοι ίδιο ή και 'περισσότερο καλός'.

3ο στάδιο: επεξεργασία ερωτηματολογίων

Στο στάδιο της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων, ο/η ερευνητής/τρια που χρησιμοποιεί μια οποιαδήποτε διαβάθμιση της κλίμακας Likert, π.χ. 5/βαθμη, όταν τελειώσει την επεξεργασία και ανακαλύψει ότι κάποιος/α άλλος/η ερευνητής/τρια, κάπου αλλού έχει κάνει το ίδιο πείραμα αλλά χρησιμοποίησε 6/βαθμη ή 7/βαθμη κλίμακα, είναι αδύνατον να έχει μια ακριβή σύγκριση για διεξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων παρά μόνον μια κατά προσέγγιση, εν πολλοίς αναξιόπιστη.

2.2.2 Συνεχές αντί διακριτού, ράβδος αντί κλιμάκων Likert

Προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν τα μειονεκτήματα αυτά αρκετοί ερευνητές χρησιμοποίησαν μεγαλύτερες από τις συνήθεις κλίμακες, δεκάβαθμη, εικοσάβαθμη, εκατοντάβαθμη (Schraw και Dennison 1994, Pallier κ.ά. 2002, Gu και Hu 2003, Luk και Bialystok 2013).

Η κριτική μας σε όλες τις προσπάθειες χρήσης ράβδου, συνεχούς όπως την ονομάζουν, είναι ότι καμία δεν είναι συνεχής με τη μαθηματική έννοια τη στιγμή που γίνονται έστω και πολύ λεπτομερείς διαμερίσεις. Το θέμα είναι όταν μιλάμε για συνεχές να έχουμε πραγματικά συνεχές. Αυτό το κενό πιστεύουμε ότι καλύπτεται από τη ράβδο *Vougiouklis* και *Vougiouklis (V&Vbar)*.

Συγκεκριμένα, οι Kambaki και Vougiouklis (2008) προτείνουν την αντικατάσταση των κλιμάκων με μια 'ράβδο' (*bar*), που διευκολύνει τα υποκείμενα

με τις απαντήσεις τους και τους ερευνητές με την επεξεργασία των δεδομένων. Η προτεινόμενη αντικατάσταση της κλίμακας με τη ράβδο δεν έχει καμία σχέση με τις προηγούμενες που αναφέρθηκαν παραπάνω γιατί η V&V bar είναι ένα απόλυτο συνεχές, χωρίς καμία απολύτως διαβάθμιση.

ΠΡΟΤΑΣΗ

«Κατά τη συμπλήρωση οποιουδήποτε ερωτηματολογίου προτείνεται σε κάθε ερώτηση να αντικατασταθούν οι κλίμακες με ένα συνεχές, δηλαδή μία ράβδο, την οποία ονομάζουμε Vougiouklis & Vougiouklis bar. Στο αριστερό άκρο της ράβδου υπάρχει το 0 και στο δεξιό το 1:

0 _____ 1

Ο/Η ερωτώμενος/η, αντί, ως συνήθως, να τσεκάρει μία βαθμίδα της κλίμακας, καλείται να τμήσει κάθετα το σημείο της ράβδου το οποίο θεωρεί ότι εκφράζει την απάντηση του/της στο συγκεκριμένο ερώτημα» (Καμπάκη-Βουγιουκλή 2009: 121-122).

Πλεονεκτήματα της V&V ράβδου

1^ο και 2^ο στάδιο: σχεδιασμός και συμπλήρωση ερωτηματολογίων

Όποιος καλείται να απαντήσει δεν χρειάζεται εκπαίδευση και δεν μπαίνει στη διαδικασία να διακρίνει την, έτσι κι αλλιώς, δυσδιάκριτη διαφορά μεταξύ δυο διαβαθμίσεων της κλίμακας. Αυτή η διαδικασία μπορεί να αναπαρασταθεί με την προσπάθεια ενός αυτοκινήτου ή αμαξιδίου να ανεβεί ή να κατεβεί (α) ένα κεκλιμένο επίπεδο, δηλαδή τη ράβδο, ή (β) μία σκάλα, δηλαδή την κλίμακα Likert.

3^ο στάδιο: επεξεργασία ερωτηματολογίων

Στη διαδικασία της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων με τη χρήση της ράβδου V&V, ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να «κλιμακοποιήσει» τη ράβδο με ποικίλους τρόπους. Μπορεί δηλαδή να χωρίσει τη ράβδο σε 4, 5, 6, 7 ίσα διαστήματα και να δει πώς μεταβάλλονται οι απαντήσεις ή να κάνει τα δικά του δεδομένα συγκρίσιμα με αντίστοιχα άλλων ερευνητών, κάτι αδύνατον με τη χρήση κλιμάκων Likert.

Το βασικότερο, όμως, πλεονέκτημα της ράβδου είναι ότι ο ερευνητής μπορεί να 'διορθώσει' τάσεις ερωτώμενων οι οποίες στην ουσία καταστρέφουν τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια σε κλίμακα Likert με την έννοια ότι οι απαντήσεις συνωστίζονται στο κέντρο της κλίμακας ή στα άκρα της. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο ερευνητής μπορεί να 'μεγεθύνει' τις αμφισβητούμενες περιοχές και να χρησιμοποιήσει τις ονομαζόμενες 'ισοεμβαδικές' διαμερίσεις. Τα διαστήματα στις συνηθέστερες των περιπτώσεων παρουσιάζονται στην Vougiouklis και Kambaki-Vougioukli (2013). Επιπλέον, η ταχύτητα συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, ουσιαστικά στο ¼ του χρόνου που απαιτείται για τη συμπλήρωση με τη συνηθισμένη κλίμακα Likert (Kambaki-Vougiouklis.ά. 2011), δίνει στη ράβδο V&V ένα σημαντικό πλεονέκτημα.

Τα τελευταία χρόνια, γίνεται μια επιτυχή σειρά εφαρμογών με τη χρήση του εργαλείου σε διαφορετικού τύπου μελέτες, όπως στις Mathioudakis και Kambaki-Vougioukli (2010), Καρατσιώλης και Καμπάκη (2015), Mamoukarı και Vougiouklis (2017) και Φλιάτουρας και Καμπάκη (2019) και φαίνεται να αποτελεί μια εναλλακτική επιλογή με ενθαρρυντικά αποτελέσματα.

3 Η έρευνα

3.1 Σκοπός και δικαιολόγηση της έρευνας

Σε αυτή την έρευνα, λοιπόν, διερευνάται συγκεκριμένα η ασάφεια που προκαλείται από περιπτώσεις διπλοτυπιών και η οποία μπορεί να ξεκινάει από το απόλυτα λάθος και να φτάνει στο απόλυτα σωστό με τη βοήθεια των *ασαφών συνόλων* και της ράβδου V&V / V&Vbar, και πώς αυτή αξιολογείται από υποψήφιους δασκάλους της ελληνικής ως μητρικής ή/και ως ξένης/ δευτέρας γλώσσας.

3.2 Πληροφορητές/τριες

61 φοιτητές και φοιτήτριες, του Β εξαμήνου, στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του ΔΠΘ.

3.3 Εργασία

(α) Ερωτηματολόγιο με τις δύο πιο συνηθισμένες εκδοχές 48 εκφράσεων της ΚΝΕ, και (β) η V&Vράβδος.

Οι πληροφορητές/τριες κλήθηκαν να αξιολογήσουν δύο συχνές εκδοχές 48 εκφράσεων, όπως 'του επικεφαλής/ του επικεφαλής', 'θα αποτανθώ/ θα αποταθώ', κόβοντας τη ράβδο στο σημείο που εκφράζει καλύτερα τη γνώμη τους, έχοντας υπόψη ότι το 0 σημαίνει 'απολύτως λάθος' και το 1 'απολύτως ορθό'. Όπως μπορεί κανείς εύκολα να αντιληφθεί οι συμμετέχοντες/ουσες έχουν άπειρες επιλογές, όσα και τα σημεία στη ράβδο.

Παραδείγματα Φύλλο 1

12. αποθανατίζω 0 _____ 1

20. τρεισίμισι λεπτά 0 _____ 1

Παραδείγματα Φύλλο 2

74. απαθανατίζω 0 _____ 1

94. τριάμισι λεπτά 0 _____ 1

Το σύνολο των ερευνηθέντων λέξεων/εκφράσεων:

Α ΦΥΛΛΟ

1.αγορονομία	2.λιποβαρής
3.αυτοκινητικό	4.αγοροπωλησία
5.αθλητίατρος	6.ακατανόμαστος
7.αδριάντας	8.ανενημέρωτος
9.ανεξεταστέος	10.απογοήτευση
11.αποδιοπομπαίος	12.αποθανατίζω
13.το απολωλός πρόβατο	14.άρδρευση
15.αφλογιστία	16.διελκυστίδα
17.εμβάθυνση	18.επίμονος
19.κοινοτυπία	20.τρεισίμισι λεπτά
21.προγεννητικός	22.συνοθύλευμα
23.υποβολιμαίος	24.κρέμα νύχτας

25.υποθηκοφυλάκιο	26.η ψήφος
27.ανταπεξέρχομαι	28.απογοητεύω
29.αποκαθίστανται οιζημιές	30.απαθανατίζω
31.ο στίχος απαντάται σε πολλάκείμενα	32.απολαμβάνει την εμπιστοσύνη
33.αποτίωφόροτιμής	34.αποκατεστάθη
35.αιγόκλημα	36.εκτίω ποινή
37.ο σταυρός άνηκεστηγιαγιά μου	38.κατονομάζω
39.μεγενθύνω τηφωτό	40.παρεισφρύω κάπου ακάλεστος
41.περιθάλλω	42.στενοχωρώ
43.νεκρή ταχύτητα	44.τίθονται
45.υποθάλλω	46.ο πατέρας/ πατήρΑντώνιος
47.αγοροφοβία	48.συμπαρομαρτούντα

Β ΦΥΛΛΟ

49.αγορανομία	50.ελλιποβαρής
51.μεγένθυνση	52.αντεπεξέρχομαι
53.ανδριάντας	54.παρεισφρέω
55.αυτοκινητιστικό	56.τίθενται
57.αφλογισία	58.αγοραπωλησία
59.αθλίατρος	60.υποβολιμαίος
61.επίμων	62.ακατονόμαστος
63.ανημέρωτος	64.κοινοτοπία
65.αποτίνω φόρο τιμής	66.διελκυστίδα
67.αναξεταστέος	68.κρέμα νυκτός
69.απαγοήτευση	70.αποδιοπομπιαίος
71.εμβάνθυνση	72.προγενετικόςέλεγχο
73.συνονθύλευμα	74.απαθανατίζω
75. υποθάλλω	76.άρδευση
77.υποθηκοφυλακείο	78.ο ψήφος
79.το μενταγιόν <u>ανήκε</u> στη μητέρα μου	80.οι ζημιές ήδη αποκαθιστώνται
81.απεκατεστάθη	82.αποθανατίζω
83.κατανομάζω	84.απολαύει της εμπιστοσύνης
85.συμπαρομαρτούντα	86.εκτίνω ποινή
87.απαγοητεύω	88.απαντά σε κείμενο
89.ο πάτερ Αντώνιος	90.αγοραφοβία
91.αιγόκλημα	92.στεναχωρώ
93.το απολωλόν πρόβατον	94.τριάμισι λεπτά
95.περιθάλλω	96.νεκρά ταχύτητα

3.4 Διαδικασία

Τα ερωτήματα δόθηκαν σε δύο ξεχωριστά φύλλα: ο ένας τύπος στο ένα φύλλο και ο δεύτερος στο άλλο, σε τυχαίες θέσεις. Για να πάρει κανείς το δεύτερο φύλλο έπρεπε να παραδώσει το πρώτο, ούτως ώστε να αποφευχθεί η πιθανή αυτοδιόρθωση. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε σε 12-13 λεπτά, πράγμα αναμενόμενο επειδή ο χρόνος συμπλήρωσης ερωτηματολογίου με ράβδο είναι περίπου στο 25% του χρόνου που χρειάζεται για τα κλασικά ερωτηματολόγια με Likert (Kambaki-Vougioukli κ.ά. 2011).

4 Αποτελέσματα /συζήτηση

Στη δεύτερη στήλη του παρακάτω πίνακα εμφανίζεται ο μέσος όρος στην κλίμακα 0-62. Το διάστημα εμπιστοσύνης (κάτω και άνω όριο) σημαίνει ότι με 95% βεβαιότητα, για τη συγκεκριμένη ερώτηση, ο μέσος όρος του πληθυσμού των ατόμων από τον οποίο προέρχεται το δείγμα θα βρίσκεται μέσα σε αυτό το διάστημα.

Για παράδειγμα, στην πρόταση 1, λ. *αγορονομία*, ο ΜΟ είναι 33 (στην κλίμακα 0-62) και ο αντίστοιχος ΜΟ του πληθυσμού αναμένεται να είναι μεταξύ 27 και 39. Αντίστοιχα, στην πρόταση 49, λ. *αγορονομία*, έχουμε 50 και 45 με 55.

Αντίθετα στην πρόταση 7, λ. *αδριάντας*, ο ΜΟ είναι 43 ο αντίστοιχος ΜΟ του πληθυσμού αναμένεται να είναι μεταξύ 38 και 49, ενώ στη λ. *ανδριάντας*, έχουμε αντίστοιχα 45 και 39 με 50.

Όταν τα διαστήματα δύο ζευγών δεν επικαλύπτονται σημαντικά, όπως στο ζεύγος 1-49, τότε μπορεί κανείς να μιλήσει για στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο λέξεις. Αν όχι, όπως το ζεύγος 7-53, τότε μιλάμε για μη στατιστικά σημαντικές διαφορές. Αυτό σημειώνεται στην τελευταία στήλη και για να το διαπιστώσουμε εφαρμόσαμε τον t-έλεγχο κατά ζεύγη (paired-samples t-test) ή τον μη παραμετρικό έλεγχο W του Wilcoxon, όταν δεν ικανοποιούνταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του πρώτου.

Έχει πολύ ενδιαφέρον να μελετηθούν οι περιπτώσεις μία προς μία, όμως κάτι τέτοιο είναι αδύνατον στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα των αποτελεσμάτων, η γενική παρατήρηση είναι ότι οι πληροφορητές/τριες της έρευνας-μελλοντικοί δάσκαλοι/ες φαίνεται να μην έχουν καταλήξει οι ίδιοι/ες ποιο είναι το σωστό στις συγκεκριμένες κατηγορίες λέξεων/φράσεων.

Πρόταση	Μέσος όρος	95%Διάστημα Εμπιστοσύνης		Στατιστικά σημαντική διαφορά
	(0-62)	Κάτωόριο	Άνωόριο	
1	33	27	39	NAI
49	50	45	55	
2	44	39	50	NAI
50	31	25	38	
3	24	17	30	NAI
55	57	55	59	
4	32	26	38	NAI
58	53	49	57	
5	15	10	20	NAI
59	40	34	46	
6	50	46	55	NAI
62	37	31	44	
7	43	38	49	OXI
53	45	39	50	
8	40	34	46	NAI

63	29	23	36	
9	22	17	28	OXI
67	21	16	27	
10	58	55	60	NAI
69	20	13	26	
11	46	40	51	NAI
70	27	20	33	
12	33	26	39	NAI
74	44	39	50	
13	34	28	40	NAI
93	46	41	51	
14	38	31	44	OXI
76	46	40	52	
15	26	22	31	NAI
57	35	30	41	
16	25	20	30	NAI
66	34	28	39	
17	55	52	58	NAI
71	39	33	46	
18	57	54	59	NAI
61	36	30	41	
19	49	45	54	NAI
64	39	43	45	
20	30	25	36	OXI
94	36	30	43	
21	31	26	37	OXI
72	24	17	30	
22	37	32	42	OXI
73	30	25	36	
23	28	23	32	OXI
60	32	27	37	
24	29	23	35	NAI
68	54	51	58	
25	44	39	49	OXI
77	43	37	48	
26	54	51	58	NAI
78	19	13	26	
27	46	41	51	NAI
52	30	23	36	
28	58	56	60	NAI

87	25	18	32	
29	50	45	54	NAI
80	31	25	37	
30	41	35	46	OXI
82	42	37	48	
31	30	25	36	OXI
88	24	19	30	
32	21	15	26	NAI
84	29	23	34	
33	26	21	32	NAI
65	38	32	43	
34	25	19	31	OXI
81	29	23	36	
35	34	29	40	NAI
91	45	40	50	
36	44	39	49	NAI
86	31	25	37	
37	35	29	41	NAI
79	47	43	52	
38	47	42	52	NAI
83	29	22	36	
39	35	29	41	NAI
51	44	37	50	
40	27	22	31	OXI
54	27	22	33	
41	45	39	51	OXI
95	51	46	56	
42	38	32	44	NAI
92	46	41	52	
43	32	27	38	NAI
96	43	38	49	
44	42	36	48	NAI
56	55	52	59	
45	38	33	44	NAI
75	48	44	53	
46	51	47	55	NAI
89	44	38	50	
47	36	30	43	NAI
90	48	43	53	
48	23	18	27	OXI

85	23	18	27	
----	----	----	----	--

Πίνακας συνολικών αποτελεσμάτων διπλοτυπιών ανά ζεύγος

5 Συμπέρασμα

Σε αυτή τη σύντομη παρουσίαση έγιναν αρκετές διευκρινήσεις και διαπιστώσεις οι οποίες όμως δεν αποσαφήνισαν απολύτως το ‘λάθος’ ως οντότητα και ως γλωσσική διαδικασία. Άλλωστε πώς θα μπορούσε να αποσαφηνιστεί μια εγγενώς ασαφής περιοχή; Το γεγονός όμως της εγγενούς ασάφειας των γλωσσικών λαθών δεν απαλλάσσει την εκπαιδευτική διαδικασία από τον εντοπισμό τους, τη διόρθωση και την έρευνα για αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης και θεραπείας τους, πάντα όμως έχοντας στο νου μας ότι η γλώσσα είναι ζήτημα κοινωνικών συμβάσεων οι οποίες δεν αποτελούν δόγματα αλλά υπόκεινται σε αλλαγές, διαρκείς και αέναες.

Η προτεινόμενη αντιμετώπιση, ίσως είναι ευκαιρία για τους γλωσσολόγους να συζητήσουν με τους υποψήφιους δασκάλους ζητήματα που μας κατατρύχουν μέσα στα τμήματα αλλά και στα σχολεία με μια πιο δημιουργική και φιλοσοφική προσέγγιση του τι είναι σωστό και τι λάθος.

Επιπλέον, η μελέτη πολλών, συνηθισμένων διπλοτυπιών μπορεί να διευκολύνει τη δουλειά μας ως γλωσσολόγων και να πείσουμε περισσότερους για την ύπαρξη πλειονότιμων και στη γλώσσα όπως και στα μαθηματικά.

Αναφέρομαι στα μαθηματικά επειδή έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε αδιαπραγμάτευτο ότιδήποτε ισχύει στα μαθηματικά. Αφού, λοιπόν, στα μαθηματικά, τα πάντα είναι πλειονότιμα, δηλαδή το γνωστό πια $1+1=\{\alpha,\beta,\gamma,\dots\}$, γιατί κάτι ανάλογο να μην είναι αποδεκτό επιστημονικά και στη γλώσσα;

Έχοντας την πεποίθηση ότι η κατανόηση της ασαφούς κατάστασης στο ‘λάθος’ οδηγεί σε μια πιο διαλλακτική και διαλεκτική αντιμετώπισή του στη διαδικασία εκμάθησης τόσο της μητρικής όσο και μιας ξένης γλώσσας, προτείνεται η αντιμετώπισή του διεπιστημονικά και διαθεματικά μέσα από τα ασαφή σύνολα.

Κλείνοντας, να τονίσω ότι οι γλωσσολόγοι θεωρούμε ότι στην εκπαιδευτική διαδικασία τα λάθη πρέπει να εντοπίζονται και να διορθώνονται. Όχι όμως με έναν αφοριστικό τρόπο και με το κόκκινο στίλο προτεταμένο ως αιχμή δόρατος, έτοιμου να πλήξει τον παραβάτη κατευθείαν στην καρδιά! Αντιθέτως, η διδασκαλία πρέπει να εμπλουτιστεί με ένα ερμηνευτικό πνεύμα ούτως ώστε ο εκπαιδευτικός να οδηγηθεί σε εναλλακτικούς εκπαιδευτικούς τρόπους προσέγγισης του γλωσσικού λάθους.

Βιβλιογραφία

- Fergusson, Charles A. 1959. “Diglossia.” *Word* 15:325-340.
- Gu, Y., και G.W. Hu, 2003. “Vocabulary Learning Strategy, Vocabulary Size, and English Proficiency: Focusing on Change.” Στο Q.F.Wen και L.F.Wang (επιμ), *Empirical Studies on English Learning Strategies*, 388-409. Xi'an: Shaanxi Normal University Press.
- Kambaki-Vougioukli, Penelope, και Thomas Vougiouklis. 2008. “Bar Instead of a Scale.” *Ratio Sociologica* 3:49-56.
- Kambaki-Vougioukli, Penelope, Alex Karakos, Nikos Lygeros, and Thomas Vougiouklis. 2011. “Fuzzy Instead of Discrete.” *Annals of Fuzzy Mathematics and Informatics (AFMI)* 2(1):81-89.

- Mamoukari, Persephone, and Penelope Kambakis-Vougiouklis. 2017. Frequency and evaluation of strategy use in SILL questionnaire through an innovative electronic application. In Thanasis Georgakopoulos, Theodossia-Soula Pavlidou, Miltos Pechlivanos, Artemis Alexiadou, Jannis Androutsopoulos, Alexis Kalokairinos, Stavros Skopeteas, Katerina Stathi (eds.), *12th International Conference on Greek Linguistics (ICGL 12)*. Online-Bibliothek der Edition Romiosini: 693-708.
- Luk, Gigi G., and Elen Bialystok. 2013. "Bilingualism Is Not a Categorical Variable: Interaction Between Language Proficiency and Usage." *Journal of Cognitive Psychology* 25(5): 605-621.doi:10.1080/20445911.2013.795574
- Mathioudakis, Nikolaos, και Penelope Kambaki-Vougioukli. 2010. "The Adjectival Identity of Ulysses in Kazantzakis' ODYSSEY Through the Fuzzy Sets." Retrieved 18 July 2014 from: http://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Mathioudakis_Nikolaos_Kambaki-Vougioukli_Penelope.pdf
- Pallier, Gerry, Rebecca Wilkinson, Vanessa Danthiir, Sabina Kleitman, Goran Knezevic, Lazar Stankov, and Richard D. Roberts. 2002. "The role of individual differences in the Accuracy of Confidence Judgments". *Journal of General Psychology*, 129: 257-299.
- Schraw, Gregory, and Rayne Sperling Dennison. 1994. "Assessing Metacognitive Awareness." *Contemporary Educational Psychology* 19: 460-475.
- Vougiouklis, Thomas, and Penelope Kambakis-Vougiouklis. 2013. "Bar in Questionnaire". *Chinese Business Review*, Vol. 12, N.10, 691-697.
- Zadeh, Lutfi.1965. "Fuzzy Sets". *Information and Control* 12/2: 94-102.
- Zadeh, Lutfi 1975. "The Concept of a Linguistic Variable and its Application to Approximate Reasoning." *Information Sciences*, Part I:8, 199-249; Part II:8, 301-357; Part III:9, 43-80.
- Ανοιχτά ακαδημαϊκά μαθήματα ΑΠΘ:
<https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS227/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82/10.%20%CE%A4%CE%BF%20%CE%B3%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BB%CE%AC%CE%B8%CE%BF%CF%82.pdf>
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Πηνελόπη. 2009. *Γλώσσα και Μαθηματικά Πρότυπα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Καρατσιώλης, Νικόλαος, και Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή. 2013. "Η Ασαφής Περιοχή της Επίγνωσης της Διαγλωσσικής Παρεμβολής μεταξύ Ιταλικής και Ισπανικής Γλώσσας από Έλληνες." Στο Nicolas Lavidas, Thomai Alexiou, and Areti-Maria Sugari (επιμ.), *Major trends in Theoretical and Applied Linguistics*, Vol.2, 247-266. London: Versita Ltd.
- Νικηφορίδου, Κική. 2001. "Γλωσσική Αλλαγή". Στο Αναστάσιος-Φοίβος Χριστίδης(επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, 102-107. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Σετάτος, Μιχάλης. 1991. "Τα Γλωσσικά Λάθη και η Αντιμετώπισή τους." *Φιλολόγος*, 63:17-39.
- Φλιάτουρας, Ασημάκης, και Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή. 2019. "Η Ανάλυση του Βαθμού Λογιότητας στη Νέα Ελληνική με Βάση το Μεθοδολογικό Εργαλείο της Ράβδου V&V." Στο Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, και Ασημάκης

Φλιάτουρας (επιμ.), *Το λόγιο Επίπεδο στη Σύγχρονη Νέα Ελληνική: Προτάσεις, Προοπτικές, Εφαρμογές*, 217-254. Αθήνα: Πατάκης.

Χριστίδης, Αναστάσιος-Φοίβος. 1987. “Πώς η Θεμιτή Διαφωνία Έγινε Αθέμιτη Κινδυνολογία.” *Φιλολογος*47:35-42.